

31/12/07

רשת 'גדעון'

החל ממחצית שנות השלושים הפעיל ארגון 'ההגנה' שלש רשתות קשר אלחוטי:

1. רשת 'אבינועם': קיימה קשר בין מפקדת 'ההגנה' לישובים, ובעיקר ישובים מרוחקים, ולמפקדות המשנה במחוזות.
2. רשת 'תמר': הוקמה עם יסוד הפלמ"ח וקיימה קשר בין מפקדת הארגון לפלוגותיו.
3. רשת 'גדעון': קיימה קשר אלחוטי בין מטה 'המוסד לעליה ב' בארץ למרכזי הפעילות באירופה ובארצות המזרח. לאחר מלחה"ע השנייה צוידו כל אניות המעפילים והרכש בצידוד מתאים והוכנסו לרשת זו.

רובו של הצידוד (מקלטים ומשדרים) פותחו והורכבו ע"י טכנאים ומהנדסי אלקטרוניקה חברי 'ההגנה'. המכשירים הוסתרו בד"כ במזודות. מפעילי הרשת היו אלחוטנים שהוכשרו במסגרת קורסים של 'ההגנה' ושרתו ברשתות המקומיות בארץ¹. נוסף לכך הוכשרו כ-20 יודעי עברית מבין המיועדים להעפלה. רוב אלו שמשו כ'גדעונים' באניות המעפילים. הקורס בהם הוכשרו גדעונים אלו ידוע כ-"קורס מרסיי".

מערכת קשר 'גדעון' כללה את המרכזת בארץ ותחנות קבועות בפריז, מרסיי, מילנו, רומא ובוקרשט (על פראג ייכתב בהמשך). כל אניות ההעפלה ואניות הרכש צוידו במערכות קשר. המשדרים פותחו ע"י טכנאים ומהנדסים חברי 'ההגנה' והותקנו במזודות. המקלטים נרכשו בשוק החופשי. על אניות שנרכשו בארה"ב כמו אולואה ('חיים ארלזורוב'), 'אקסדוס' ועוד, היו בד"כ מערכות מקוריות שהותאמו להשתלב ברשת 'גדעון'. הופעלו גם מכשירים ניידים במזודות בהם הצטיידו צוותי החופים מהם יצאו אניות ההעפלה. כמובן שכל מערכות הקשר נהלו בתנאי מחתרת קפדניים מטעמי ביטחון. ברבות הימים התברר ששלטונות המודיעין של צרפת ואיטליה ידעו לא מעט על מערכות הקשר אך פיקחו עליהם רק על מנת להבטיח שאין הן משמשות את הקומוניסטים או ארגוני מחתרת עוינים (בכתבה אחרת מתואר מפגש שהתקיים ברומא בשנת 1964 בין נציגי השרותים הטכניים של המודיעין הישראלי לנציגי השרותים האיטלקיים. הנציג הישראלי, 'גדעוני' שהיה איש הפל"ם, סיפר לעמיתו האיטלקי על פעילות הרשת בשנות ההעפלה. למחרת הביא האיטלקי תיק עם מברקים שפוענחו אז והסביר את הסיבה להאזנה).

סיפור פראג: בסוף שנת 1947 התחילה פעילות משלוחי הנשק הצכי לארץ. בפראג הוקמה נציגות המוסד בראשותו של אהוד אבריאל. לפעילות 'הרכבת האוירית' נדרש קשר אמין. שלטונות פראג אישרו הקמת תחנת אלחוטי בבית הנציגות. מערכת כזו נרכשה מעודפי הצבא האמריקאי בבלגיה. זו נארזה ונשלחה במטוס צ'כי לפראג מלווה על ידי 'גדעוני' והמהנדס סם הלל מצוות הפל"ם. המטען הגיע לפראג, שוחרר ע"י השלטונות, והותקן בבית הנציגות. היה זה ציוד משוכלל (אז) ששידר בעוצמות שטרם הורגלו להם. כך הוקמה מערכת הקשר הראשונה של מדינת ישראל בטרם נולדה. זו הייתה תחנת הקשר הראשונה של מערכות החוץ והביטחון עם הקמת המדינה. שולבו במערכת זו כל תחנות הקשר בשגרירויות ישראל בעולם. המערכת - היורשת החוקית של רשת 'גדעון' - ידועה היום כ'שרות ת.ח.ל.' (תחנות חו"ל) ופועלת כמובן בטכנולוגיות עדכניות (קוריוז: פתחיה פייג אחד מחניכי "קורס מרסיי" התגייס בבואו לארץ לחיל הקשר, התקדם בתפקידיו כקצין ולימים מונה לתפקיד ראש מערכת ת.ח.ל.).

ולסיום שני סיפורים יוצאי דופן:

1. הספינה 'רפיח' ובה כ-750 מעפילים נקלעה לסערה קשה ליד האי היוני סירינה ונאלצה לחפש מקלט. בכניסה למפרץ עלתה על שרטון ותוך זמן קצר טבעה. שמונה מעפילים נספו. היתר קפצו לחוף, ניצלו ומצאו מקלט על האי במזג אויר חורפי (8 דצמבר!). האי היה שומם ורחוק מכל מקום ישוב. המזל הטוב היה שהגדעוני היה אברהם ליחובסקי ז"ל שנוסף להיותו גדעוני היה גם טכנאי מוכשר ואמיץ לב. בקור רוח הוא זרק את מכשיר הקשר ואת המצברים לחוף, התקין אנטנה מאולתרת וכך ניכנס לרשת "גדעון" בעקבות זאת הזעיק המוסד את הצי הבריטי באזור, כך הגיעה עזרה רפואית מזון וכ"ו. אחרי סבל נורא משך ארבעה יממות בקור מקפיא חולצו המעפילים ע"י משחתת בריטית והועברו לקפריסין. מיומנותו של אברהם וקור רוחו הצילו את נוסעי הספינה מאסון נורא. אברהם היה ראוי לציון לשבח אך לצערנו היגר מהארץ ולפני מספר שנים נפטר ממחלה בארה"ב.

2. 'אקסדוס 47': כאמור היתה האוניה מצוידת במיכשור קשר בעל עוצמה רבה. בהגיע האוניה קרוב לחופי הארץ בעוד היא מוקפת בחמש משחתות בריטיות הפעיל 'הגדעוני' עזריאל עינב ז"ל את משדר הדיבור ושידר לארץ את הסיפור בעברית. שידור זה הועבר במערכת הכריזה גם למעפילים על האוניה וסייע לעודד אותם.

הערה כללית: גם בספינות שהגיעו לפני מלחמת העולם פעל קשר, אך היה זה קשר חד-כיווני. מהארץ שודרו לספינות מסרים, אך עליהם היו מקלטים בלבד. אני יודע על-כך מעט ולצערי אינני מכיר איש שפעל אז.

כתב: אורי גורן.

הגידעוני אורי גורן (כותב הכתבה) עם אשתו מרגה, גידעונית אף היא

¹ קבוצה של בוגרי מגמת האלחוט בביה"ס הימי בחיפה, שהתגייסו ישירות לפל"ם: אורן ראובן, גד ליפשיץ, בני מימון, יואש צידון ושלמה רוזן.

תחנת רשת גידעון 'מזרע' (ע"ש שכונת מזארק בו שכנה) שבמרסיי, נסגרה באביב 1949

'ויקו'-יוסף ארנין, מפקדה האחרון של התחנה ו'הגדעונית' פנינה גרייף (נורקין).